

Gemersko-malohontské múzeum v Rimavskej Sobote –
zariadenie Banskobystrického samosprávneho kraja

PROGRAMOVÁ PONUKA NA JANUÁR 2019

DEZIDER FERTŐ - RÓMSKY REZBÁR

25. 10. 2018 – 31. 1. 2019

Výstava prostredníctvom zbierkových predmetov z fondov Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobote, Muzea rómskej kultúry v Brne a Slovenského poľnohospodárskeho múzea v Nitre predstaví tvorbu tohto dodnes výnimočného výtvarníka – rezbára, ako jedného z najvýraznejších predstaviteľov rómskej neprofesionálnej výtvarnej tvorby. Za relatívne krátke obdobie stihol Dezider Fertő (1921 – 1996) vytvoriť pomerne rozsiahli súbor takmer 200 drevených plastiek a reliéfov. Pracoval technikou vyrezávania do drevených soklíkov a reliéfov z lipového, alebo orechového dreva. Pri svojej tvorbe využíval námety z tradičného a súčasného života Rómov a Nerómov i cirkevné motívy. Najviac mu však učarili námety z obyčajného života Rómov – hudobníkov, ktoré zvečnil do figúrok rómskych muzikantov pri hre v krčme, na zábavách, na svadbách. Zachytil aj kočovných Rómov, rómske osady, pohreby a rozprávkové motívy. Vo svojej tvorbe sa venoval nielen histórii Rómov, ale zaznamenal aj prostredie v ktorom žil, a to v podobách susedov, rozsievача obilia, pastiera kráv, či orača za pluhom. Zobrazil tiež atmosféru krčiem s rómskou kapelou, dožinky, hrnčiara za hrnčiarskym kruhom z neďalekých Držkoviec, alebo podobu sediaceho Budhu. V najrôznejších modifikáciách sa venoval aj tematike žien v rozličných životných situáciách: madona s dieťaťom, rómska muzikantka - huslistka, krčmárka, družka, žena s deťmi, či žena pri miesení cesta, žena s košíkom, žena s pecňom chleba, alebo žena tkáčka. Výstava je realizovaná s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín a Banskobystrického samosprávneho kraja.

MINERÁLY POD LUPOU

11. 9. 2018 – 31. 1. 2019

Výstava predstaví pestrú paletu minerálov a kryštálov zo Slovenska, Českej republiky a najznámejších svetových lokalít. Autormi výstavy sú Mgr. Peter Ledvák, PhD. a Bc. Stanislav Levendovský z Východoslovenského múzea v Košiciach. Minerály boli a sú nevyhnutnou súčasťou ľudského života a výrazne prispeli k rozvoju našej spoločnosti. Majú nesmierne využitie nielen v klenotníctve, ale aj priemysle a potravinárstve. Cieľom výstavy je predstaviť a priblížiť rozmanitosť neživej prírody v celej svojej prirodzenej kráse. Prostredníctvom pútavých bannerov podáva poznatky o vzniku, výskyte a základných tvaroch minerálov. Rovnako prináša poznatky a vysvetlenie, prečo sú minerály také

rozmanité a symetrické. Prezentované sú minerály prvýkrát opísané zo Slovenska. Výstava sa osobitne venuje početným odrodám kremeňa (krištál, ametyst, záhnedá...), farebnej kráse opálov, achátom a získavaniu najvzácnejšieho kovu – zlata.

BOCIAN

18. 12. 2018 – 15. 1. 2019

Výstava je súčasťou ekovýchového programu BOCIAN 2018, ktorý je zameraný na pozorovanie hniezd bociana bieleho (*Ciconia ciconia*) a sprievodné aktivity (výtvarná, literárna tvorba, aktivity s deťmi, prednášky). Do programu sa mohli zapojiť žiaci základných škôl v okresoch Rimavská Sobota, Lučenec a Poltár. Ekovýchový program Bocian sa na Správe CHKO Cerová vrchovina uskutočňuje už od roku 2003. Výstavu pripravila Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky a Správa chránenej krajiny Cerova vrchovina v spolupráci s Východoslovenským múzeom v Košiciach a Gemersko-malohontským múzeom v Rimavskej Sobote.

BANÍCTVO A ŽELEZIARSTVO V GEMERI-MALOHONTE

25. 9. 2018 – 28. 2. 2019

Výstava predstaví prostredníctvom zbierkových predmetov, fotografií a archívnych materiálov bohatú tradíciu baníctva a železiarstva v Gemeri-Malohonte od čias mladšej doby bronzovej až po súčasnosť. Zameriava sa nielen na hlbinnú ťažbu, ale aj na spracovanie rudy a povrchovú ťažbu v miestnych existujúcich i zaniknutých kameňolomoch. Samostatne je prezentovaná ťažba a spracovanie železnej rudy, mastenca a magnezitu. Návštevník sa zoznámí s minulosťou a súčasnosťou ložiska mastenca a magnezitu Mútnik – Hnúšťa, so zaniknutou baňou Burda – Rovné, s magnezitovým závodom v Hačave s najstaršou rotačnou pecou na pálenie magnezitu na svete, so železiarňami v Likieri – Hnúšti, ktoré spravovala jedna z najvýznamnejších železiarskych spoločností 19./20. storočia *Rimamuránsko-šalgotarjárska železiarska účasťinná spoločnosť*. Okrem histórie baníctva a železiarstva v regióne je prezentované banícke zvykoslovie a samotná práca baníkov - pracovné postupy, náradie, bezpečnosť pri práci, odev. Výstava je doplnená o ukážky železných rúd a nerastných surovín. Pripravené sú rôzne hravé aktivity a komentované prehliadky.

VEŽE ZALIAJE SLNKOM

ARCHITEKTONICKÁ TVORBA JÚLIUSA SÁNDYHO

6. 12. 2018 – 29. 3. 2019

Výstava, prostredníctvom projektov, dokumentov a fotografií, predstaví tvorbu významného architekta Júliusa Sándyho (1868 – 1953). Výstavu kurátorsky pripravil historik umenia Péter Bodó, pracovník Maďarskej národnej galérie, v rámci štipendijného programu Maďarskej akadémie umení. Autorkou fotografií je Krisztina Bélavári, pracovníčka Maďarského múzea architektúry. Július Sándy sa narodil v roku 1868 v Prešove, ako syn maliara Júliusa Sándyho st. (1827 – 1894). Už počas štúdia na Technickej univerzite v Budapešti pracoval po boku Imre Steindla v projekčnom ateliéri pre stavbu Parlamentu. Po skončení štúdia pracoval u Samu Pecza a podieľal sa na stavbe Centrálného trhoviska a

Reformovaného kostola na námestí Szilágyi Dezső v Budapešti. Popri tejto práci navrhoval budovu Reformovaného gymnázia v Hódmezővásárhely, ktorú neskôr nasledovalo ďalších päť stavieb v tomto meste. Od roku 1899 bol riadnym pedagógom Vyššej priemyselnej školy stavebnej a v roku 1914 ho vymenovali za profesora Technickej univerzity v Budapešti. Počas svojej praxe často spolupracoval so svojim priateľom Ernestom Foerkom. Prostredníctvom rodiny mal Sándy úzke väzby s Rimavskou Sobotou. Medzi jeho príbuzných z matkinej strany patrili aj známy sochár István Ferenczy. Jednou z Sándyho prvých architektonických realizácií bola prestavba hospodárskej budovy na obytné účely, ktorá patrila jeho starej mame Zuzane Jánosdeák, na vtedajšej Koháryho ulici 10 v Rimavskej Sobote. Sándy je tiež autorom prestavby veže miestneho reformovaného kostola a autorom návrhu Ferenczyho krypty z roku 1909 na bočnej strane tohto kostola. Sándy sa zúčastňoval mnohých medzinárodných architektonických súťaží, v rámci ktorých zožal úspechy najmä návrhom Hypotekárnej a úverovej banky v Záhrebe, Paláca národov v Ženeve alebo Paláca mieru v Haagu. Pri svojich stavbách s obľubou používal - podľa nemeckého vzoru - neomietnutú tehlu a kameň, ale pod vplyvom ľudového staviteľstva často aplikoval aj dekoratívne vyrezávané drevené prvky. Sándy pripravil plány takmer 50-tich evanjelických kostolov, z ktorých sa napokon postavilo 27. Jeho stavby môžeme vidieť na mnohých miestach dnešného Slovenska, medzi nimi v Rimavskej Sobote, Brezne alebo Košiciach. Sándy navrhol aj prvú secesnú stavbu v Marosvásárhely v Sedmohradsku. Spomedzi budapeštianskych realizácií je známa najmä skladová hala firmy Heinrich na Máraiho ulici, alebo ikonický Poštový palác v miestnej časti Újpest.

Predmet mesiaca - MAĽBY NA SKLE

V zbierkovom fonde Gemersko-malohontského múzea sa nachádza 6 kusov obrázkov maľovaných na skle. Pochádzajú z okolia Rimavskej Soboty, zo začiatku 19. storočia, bohužiaľ, ich tvorcovia sú dnes už neznámi. Všetky obrázky sú umiestnené v jednoduchom drevenom ráme. Samotný maľovaný výjav je olemovaný kvetinovým ornamentom, čo je typické práve pre slovenský variant tohto druhu ľudového umenia. V rámci výjavov vychádzajúcich z náboženskej tematiky zachytávajú najmä postavy svätcov – Sv. Celestína, Sv. Vendelína, Sv. Veroniku, Pannu Máriu, neznámu Sväticu a Boží hrob. Keďže takmer dvesto rokov existencie zanechalo na maľbách svoje stopy, prešli v roku 2009 komplexným procesom reštaurovania.

Obrázky maľované na skle sa začali na naše územie šíriť z oblasti Talianska približne v 17. – 18. storočí, pričom zo začiatku našli uplatnenie najmä v prostredí šľachty, meštianstva a cirkvi. Keďže zobrazované námety mali prevažne náboženský charakter boli blízke i cíteniu dedinského človeka, a tak už koncom 18. storočia prenikli aj do ľudového prostredia. Tieto maľby sa medzi širšie vrstvy obyvateľstva masovejšie rozšírili v 20-tych rokoch 19. storočia prostredníctvom podomových obchodníkov, púti a jarmokov. Šíreniu obrazov maľovaných na skle napomáhal aj dostatok tabuľového skla, ktoré vyrábali sklárske huty. Z toho dôvodu ich zhotovovali najmä jednotlivci, alebo rodiny žijúce na dedinách v ich blízkosti. Pri zhotovovaní samotnej maľby si maliar najprv z predlohy položenej na skle odkreslil kontúry hlavného výjavu, po ich uschnutí namaľoval detaily tvárí

a plochu vyplnil farbami. Používali sa najmä práškové farby riedené vodou a ako spojivo vajcový žltok. V prevažnej väčšine boli na obrazoch maľovaných na skle zobrazované náboženské motívy. Z toho dôvodu sa im pripisovala ochranná funkcia, a tak bývali umiestnené v kultovom kúte izby, často krátko spolu s inými svätými obrazmi a malým oltárikom.

Stála vlastivedná expozícia

Expozícia prezentuje prírodné a kultúrne dedičstvo regiónov Gemer a Malohont. Vystavené sú predmety z oblasti paleontológie, geológie, zoológie, archeológie, histórie, etnografie a výtvarného umenia – napr. nálezy kostí mastodonta, tapíra či nosorožca z paleontologickej lokality Kostná dolina pri obci Hajnáčka, pestrá kolekcia dermoplastických preparátov živočíchov, vzácne archeologické nálezy zo Včeliniec, Hodejova, Tornale i samotnej Rimavskej Soboty, zbierky dokumentujúce obdobie tureckých vpádov a stavovských povstaní, ukážky cechovej a kameninovej výroby a historického nábytku, ukážky ľudového bývania a odievania, výrobkov remeselníkov (hrnčiari, brdári, rezbári...) či umelecké diela zachytávajúce významné osobnosti a miesta Uhorska a regiónu Gemer-Malohont. Vzácnosťou je múmia egyptskej ženy z obdobia 1087 – 664 pred Kristom a vajce najväčšieho nelietajúceho vtáka žijúceho na Madagaskare vurona obrieho, ktorý vyhynul v 17. storočí. Prostredníctvom zvukového panelu si vypočujete žaby, cicavce a najrôznejšie druhy vtákov.

Expozícia Protifašistický odboj a SNP v Gemeri-Malohonte

Moderne koncipovaná expozícia ponúka komplexný pohľad na problematiku protifašistického odboja a Slovenského národného povstania v regióne. Prostredníctvom trojrozmerných predmetov, fotografického materiálu i audiovizuálnych prezentácií sú okrem reálií protifašistického odboja naznačené i podmienky pre jeho formovanie a dôsledky vzniku Slovenského štátu, Viedenská arbitráž či nemecká okupácia.

* * *

ŠŤASTNÝ NOVÝ ROK 2019 PRAJE KOLEKTÍV GEMERSKO-MALOHONTSKÉHO MÚZEA

Svoje zážitky z návštevy múzea môžete zdieľať okamžite prostredníctvom wifi - *muzeum*

ZMENA PROGRAMU VYHRADENÁ!

Kontakt:

Gemersko-malohontské múzeum
Nám. M. Tompu 5, 979 01 Rimavská Sobota
tel.: 047/56 32 741, 56 32 730
fax: 047/56 32 730
e-mail: office@gmmuzeum.sk
Web: www.gmmuzeum.sk
Facebook: Gemersko-malohontské múzeum Rimavská Sobota

Otváracie hodiny:

Pondelok – Piatok 8:00 – 16:00
Sobota – Nedeľa 9:00 – 17:00
(apríl – september)

Vstupné:

Dospelí – 2 €
Deti, študenti, dôchodcovia – 1 €
Deti do 6 rokov, ZŤP – zdarma